

- Budget Policy of Social Development* / by Chugunov I., Kaneva T., Pasichnyi M. et al. Tallinn, Estonia, 2018.
- Chang, A. C. "Tax Policy Endogeneity: Evidence from R&D Tax Credits". *Economics of Innovation and New Technology*, vol. 27, no. 8 (2018): 809-833. DOI: <https://doi.org/10.1080/10438599.2017.1415001>
- Chuhunov, I. Ya. *Biudzhetna stratehiia suspilnoho rozvytku* [Budget Strategy of Social Development]. Kyiv: KNTEU, 2021.
- Chuhunov, I. Ya., and Ihnatenko, A. B. "Podatok z dokhodiv fizychnykh osib u systemi finansovo-ekonomichnoho rehuliuвання" [Income Tax of Individuals in the System of Financial and Economic Regulation]. *Finansy Ukrainy*, no. 4 (2006): 3-14.
- Fernandez-Villaverde, J. et al. "Search Complementarities, Aggregate Fluctuations, and Fiscal Policy". *The Review of Economic Studies*, rdae053 (2024). DOI: <https://doi.org/10.1093/restud/rdae053>
- Fiscal Policy and Development: Human, Social, and Physical Investments for the SDGs*. International Monetary Fund, 2019.
- Kozlovskiy, S. V., and Nepytyaliuk, A. V. "Demografichna skladova stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku" [Demographic Component of the Socio-Economic Development Strategy]. *Ekonomika i orhanyzatsiia upravlinnia*, no. 2 (2020): 6-19. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.2.1>
- Lysiak, L. et al. "Assessment of Financial Sustainability of Local Budgets in the Budget Management System Using Kohonen Maps". *Universal Journal of Accounting and Finance*, vol. 9, no. 6 (2021): 1558-1570. DOI: 10.13189/ujaf.2021.090633
- Nepytyaliuk, A. V. "Determinanty zabezpechennia demografichnoi stiikosti" [Determinants for the Demographic Sustainability Ensuring]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 4 (2019): 44-59. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(105\)04](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(105)04)
- Official site of The World Bank. <https://data.worldbank.org/>
- Pasichnyi, M. et al. "The impact of fiscal decentralization on economic development". *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 16, no. 3 (2019): 29-39. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.04](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.04)
- Sidelnikova, L., and Posadnieva, O. "Problems of Ensuring Budgetary Security of the State During Martial Law". *Innovative Economics and Management*, vol. 10, no. 2 (2023): 220-230. DOI: <https://doi.org/10.46361/2449-2604.10.2.2023.220-230>
- Summers, L. H. "Tax Policy and International Competitiveness". *International Aspects of Fiscal Policies. NBER Working Papers from National Bureau of Economic Research, Inc.* No. 2007. 1988. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w2007/w2007.pdf
- Tiebout, C. M. "A Pure Theory of Local Government Expenditures". *Journal of Political Economy*, vol. 64, no. 5 (1956): 416-424. https://fbbaum.unc.edu/teaching/PLSC541_Fall08/tiebout_1956.pdf

УДК 336.14:352
JEL: H39; O23; R51
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-221-229>

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

©2024 РЯБУШКА Л. Б., ПРИДУХА І. О., ПРИДУХА А. О.

УДК 336.14:352
JEL: H39; O23; R51

Рябушка Л. Б., Придуха І. О., Придуха А. О. Особливості планування та використання фінансового простору територіальних громад в умовах воєнного стану

Процеси, що супроводжуються міграцією мешканців громад, релокацією бізнесу, збільшенням фінансування на забезпечення безпекової ситуації в громадах, де ідуть активні бойові дії, збільшенням потреб на фінансування програм соціального забезпечення населення, охорони здоров'я, відбудови житла, потребують значного навантаження на фінансові можливості територіальних громад (ТГ). Своєю чергою, фінансові можливості формують фінанське середовище громади та визначають реальні досягнення в забезпеченні соціально-економічних стандартів життя мешканців громад. Завдяки взаємодії органів місцевого самоврядування (ОМС) зі стейкхолдерами в контексті планування та виконання показників місцевого бюджету (МБ) формується фінансний простір (ФП) ТГ. В умовах воєнного стану дослідження теоретичних засад і практичних підходів до планування та використання ФП ТГ мають бути адаптовані до пріоритетних цілей громад, пошуку додаткових джерел фінансування, оптимізації напрямків використання фінансових ресурсів. Метою статті є систематизація теоретичних засад і практичних підходів до планування та використання ФП ТГ в умовах воєнного стану. Базовим елементом функціонування ФП ТГ є фінанське середовище, що сформоване внаслідок взаємодії економічної, правової, фінансової та соціальної сфер діяльності стейкхолдерів місцевого розвитку. Застосування креативних інструментів місцевого розвитку (створення інноваційних підприємств, розвиток сучасного бізнесу; формування високої доданої вартості; випуск продукції та послуг переважно експортного спрямування; модернізація соціальної інфраструктури; підвищення податкоспроможності громади; співпраця між муніципалітетами; використання цифрових технологій і соціальних мереж) дозволить громадам сформувати власний унікальний фінансний простір. **Ключові слова:** фінансний простір, територіальні громади, органи місцевого самоврядування, місцеві бюджети.

Рис.: 5. Бібл.: 14.

Рябушка Людмила Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: l.riabushka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8597-6819>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3887-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56447124500>

Придуха Ігор Олександрович – студент, Сумський державний університет (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: garykpr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4303-8832>

Придуха Андрій Олександрович – студент, Сумський державний університет (вул. Харківська, 116, Суми, 40007, Україна)

E-mail: andrprid1208@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9089-7630>

UDC 336.14:352

JEL: H39; O23; R51

Riabushka L. B., Prydukha I. O., Prydukha A. O. Peculiarities of Planning and Use of the Fiscal Space of Territorial Communities under Martial Law

The processes accompanied by the migration of community residents, the relocation of businesses, the increase in funding to ensure the security situation in communities where active military hostilities are taking place, the increase in the need to finance social security programs, health care, and housing reconstruction require a significant burden on the financial capabilities of territorial communities (TCs). In turn, financial opportunities form the fiscal environment of the community and determine real achievements in ensuring the socioeconomic standards of life of community residents. Due to the interaction of local self-government bodies (LSGs) with stakeholders in the context of planning and implementation of local budget (LB) indicators, a fiscal space (FS) of TC is formed. Under martial law, research on the theoretical foundations and practical approaches to the planning and use of FS of TCs should be adapted to the priority goals of communities, the search for additional sources of funding, and the optimization of the use of financial resources. The aim of the article is systematizing the theoretical foundations and practical approaches to the planning and use of FS of TC under martial law. The basic element of the functioning of the FS of TC is the fiscal environment, which is formed as a result of the interaction of the economic, legal, financial and social spheres of activity of local development stakeholders. The use of creative instruments of local development (creation of innovative enterprises, development of modern business; formation of high added value; production of goods and services mainly for export; modernization of social infrastructure; increase of the tax capacity of the community; cooperation between municipalities; use of digital technologies and social networks) will allow communities to form their own unique fiscal space.

Keywords: fiscal space, territorial communities, local self-government bodies, local budgets.

Fig.: 5. **Bibl.:** 14.

Riabushka Liudmyla B. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Entrepreneurship, Sumy State University (116 Kharkivska Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: l.riabushka@biem.sumdu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8597-6819>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-3887-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56447124500>

Prydukha Ihor O. – Student, Sumy State University (116 Kharkivska Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: garykpr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4303-8832>

Prydukha Andrii O. – Student, Sumy State University (116 Kharkivska Str., Sumy, 40007, Ukraine)

E-mail: andrprid1208@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9089-7630>

Процеси, що супроводжуються міграцією мешканців громад, релокацією бізнесу, збільшенням фінансування на забезпечення безпекової ситуації в громадах, де ідуть активні бойові дії, збільшенням потреб на фінансування програм соціального забезпечення населення, охорону здоров'я, відбудову житла, потребують значного навантаження на фінансові можливості територіальних громад (ТГ). Своєю чергою, фінансові можливості ТГ формує її фіскальне середовище відповідно до Бюджетного кодексу України (БКУ), Податкового кодексу України (ПКУ), Європейської Хартії місцевого самоврядування та інших нормативних актів і визначає реальні досягнення в забезпеченні соціально-економічних стандартів життя мешканців громади.

Завдяки взаємодії органів місцевого самоврядування (ОМС) зі стейкхолдерами в контексті планування та виконання показників місцевого бюджету (МБ) формується фіскальний простір (ФП) ТГ. Тому одним із вирішальних завдань відтворення економіки ТГ в умовах воєнного стану є ефективне планування та використання власного фіскального простору.

ФП регіонів, ТГ і МБ вітчизняні науковці та практики почали активно досліджувати із законодавчо визнаних умов діяльності інститутів місцевого самоврядування та реформи децентралізації влади в Україні. Наукові доробки як вітчизняних, так і закордонних учених, зокрема [2–4; 6; 9; 12–14], представляють широкий спектр підходів до розуміння економічної сутності ФП ТГ, джерел

його планування, аналізу та напрямів використання. Проте в умовах воєнного стану дослідження теоретичних засад і практичних підходів до планування та використання ФП ТГ мають бути адаптовані до пріоритетних цілей громад, пошуку додаткових джерел фінансування, оптимізації напрямків використання фінансових ресурсів.

Метою статті є систематизація теоретичних засад і практичних підходів до планування та використання ФП ТГ в умовах воєнного стану.

З апровадження науково-практичних засад об'єктивного, неупередженого планування та прозорого використання ФП ТГ активно обговорюється експертами, науковцями та практиками в публічному просторі. Аналіз економічної літератури дозволив систематизувати та виділити такі погляди науковців на розуміння економічної сутності категорії «фіскальний простір» (рис. 1).

У загальному розумінні ФП можна ідентифікувати як фіскальне середовище, створене у процесі реалізації фіскальної політики, в якому розвиваються фінансові явища та відносини між економічними суб'єктами. Слід зазначити, концепція ФП (яку запропонував П. Хеллер (*P. S. Heller*) [14]) виходить з необхідності збільшення ролі та значення фіскально-бюджетних важелів регулювання фінансової стійкості та платоспроможності держави.

Вектор таких важелів сфокусований на збільшенні доходів, зокрема податкових надходжень, до бюджету та посиленні цільової орієнтації фінансування бюджетних програм на основі упорядкування державних і регіональних пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Узагальнення результатів дослідження наукових праць [2–4; 6; 9; 12–14] свідчить, що найбільш популярним серед науковців і практиків є *ресурсно-видатковий підхід* до розуміння сутності ФП. Серед переваг підходу зазначають структуроване збалансування джерел мобілізації фінансових ресурсів та напрямків фінансування витрат. Як недолік підходу визнають відсутність ідентифікації ФП на довгострокову перспективу. Представники *цільового підходу* віддають перевагу розвитку ФП на основі досягнення запланованих цілей. Проте не ідентифікують джерела формування ФП. Урахування інституційних, соціально-економічних та інших передумов формування ФП, але без визначених перспектив для його розширення, надано в *кількісному підході*. До переваг *результатного підходу* економічної сутності ФП слід віднести діагностику отриманого результату ФП заради досягнення пріоритетних цілей ТГ. Як недолік зазначають відсутність часової реалізації запропонованих програм. Представники *онтоло-*

Рис. 1. Наукові підходи до розуміння економічної сутності фінансового простору

Джерело: систематизовано за [2–4; 6; 9; 12–14].

гічно-субстанційного підходу (наприклад, А. Крисоватий та О. Сидорович) розглядають сутність ФП на основі взаємодії між суб'єктами фіску, елементами архітектури ФП та ідентифікації фінансових відносин між ними [12].

З позиції бюджетного процесу ФП являє собою процес планування та використання фінансових ресурсів у межах задекларованого прогнозу соціально-економічного розвитку ТГ і прийнятого рішення про МБ, балансовими показниками якого є: доходи, видатки, дефіцит/профіцит, борг громади. При цьому прогноз МБ ТГ здійснюється на середньостроковий період – 3 роки. У бюджеті зазначаються головні пріоритети розвитку ТГ, серед яких у умовах воєнного стану можуть бути:

- ✦ задоволення мінімальних соціальних потреб населення;
- ✦ забезпечення жителів громади послугами на рівні мінімальних соціальних стандартів у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, оборони;
- ✦ відновлення економіки ТГ;
- ✦ стимулювання розвитку переробних підприємств і сільськогосподарської галузі;
- ✦ реалізації інвестиційних проектів та облаштування індустріальних парків тощо;
- ✦ відбудова зруйнованих основних засобів суб'єктів підприємництва внаслідок військової агресії, бойових дій;
- ✦ відновлення та ремонт пошкодженої енергетичної інфраструктури;
- ✦ пролонгація чинних кредитів для фінансування оборотного капіталу підприємств;

- ✦ державна програма підтримки внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги;
- ✦ компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення;
- ✦ спрощення процедур подання заявок та участі в чинних державних програмах тощо.

Отже, планування доходів і видатків ТГ відбувається відповідно до фіскального профілю громади, візуалізованого в Стратегії її розвитку. Структурно-логічну сутність ФП ТГ як фінансової основи для розвитку громади можна навести таким чином (рис. 2).

Особливе значення мають сучасні методи бюджетного менеджменту, які застосовуються для планування бюджетних показників, а отже, і ФП ТГ. На практиці застосовуються такі методи бюджетного планування (рис. 3).

Вказані методи пов'язані між собою та використовуються у взаємодоповненні. Треба зазначити, на рівні МБ із 2017 р. активно застосовується програмно-цільовий метод (ПЦМ) бюджетування, а з 2022 р. – гендерно орієнтоване бюджетування (ГОБ). Подальше дослідження теоретичних засад планування та використання ФП [1; 8; 10] дозволило систематизувати фактори, що впливають на формування унікального ФП ТГ (рис. 4).

Саме ОМС якнайкраще можуть враховувати специфіку своєї громади, знайти власні, притаманні своїй громаді шляхи розвитку, надавши їм статус нормативних актив, рішень, вести свою діяльність на засадах залучення стейкхолдерів. Тож як інструмент зміцнення ФП ТГ необхідно застосо-

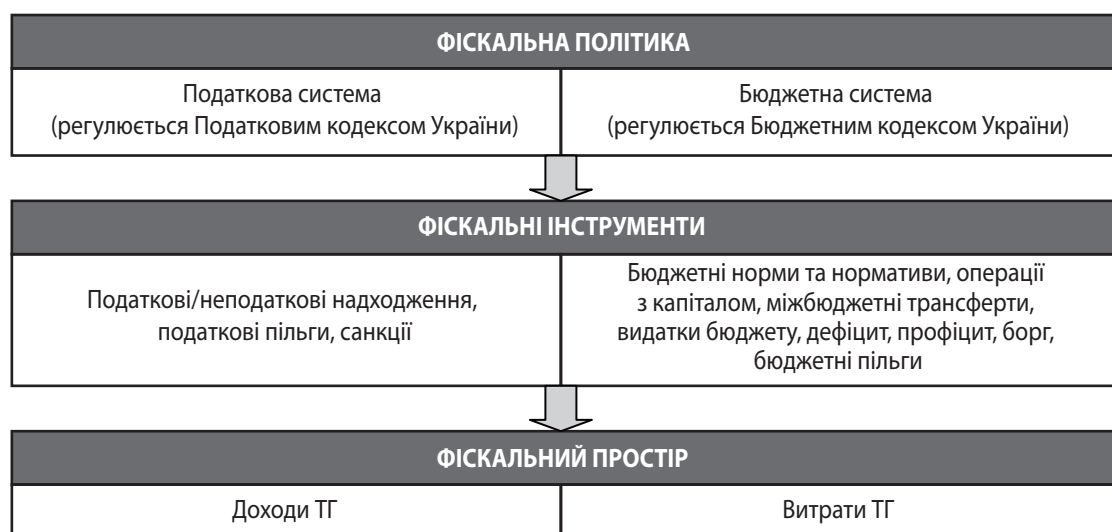

Рис. 2. Структурно-логічна побудова економічної сутності фіскального простору як фінансової основи територіальної громади

Джерело: авторська розробка.

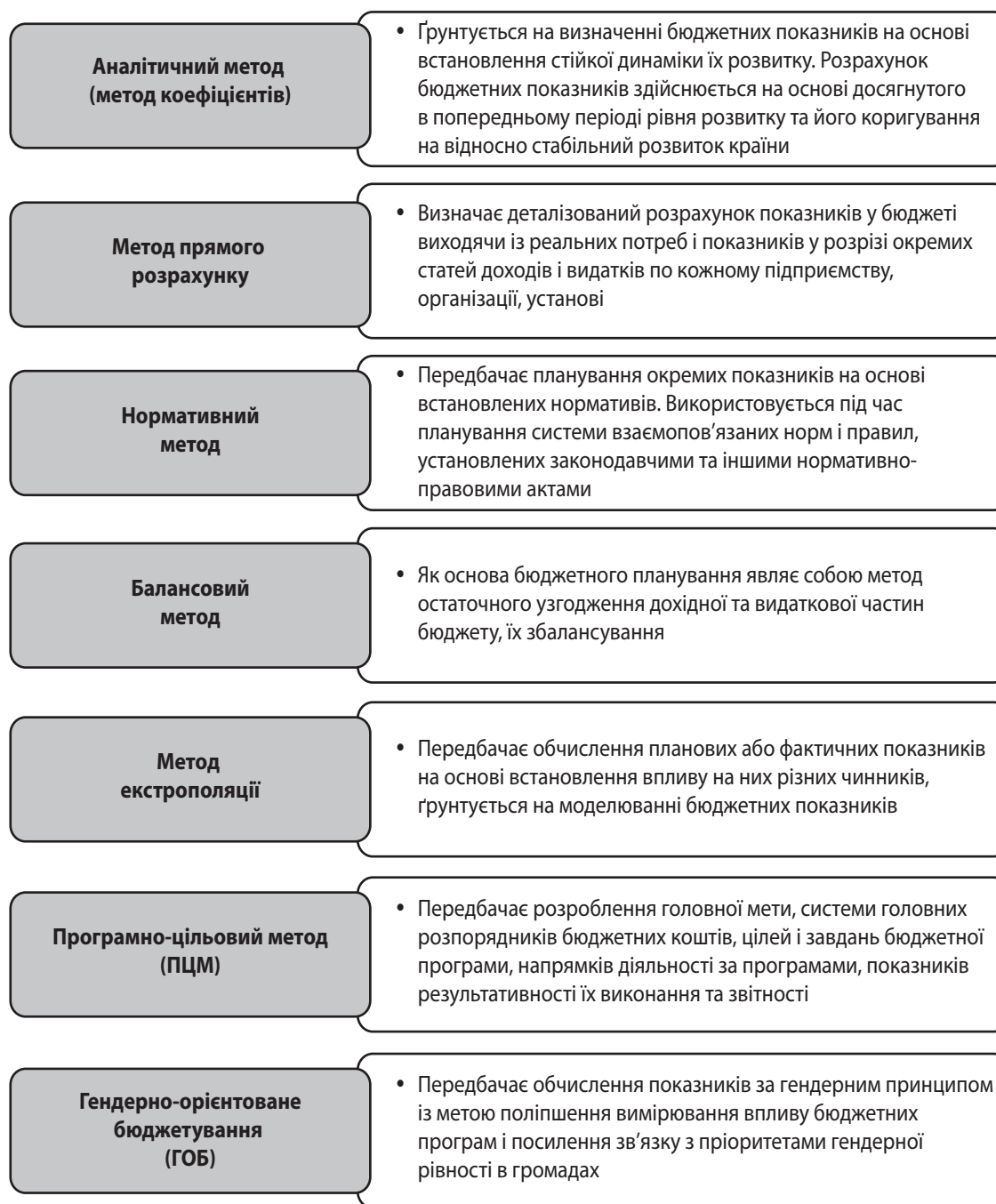

Рис. 3. Класифікація методів бюджетного планування

Джерело: систематизовано за [5; 11].

вувати цифрові інформаційні та фінансові інструменти у співпраці зі стейкхолдерами: державною та місцевою владою, громадськими організаціями, науковцями та іншими групами суспільства. Проте за умов недостатнього розвитку активної громадської позиції мешканців та низької соціальної активності бізнесу основний тягар проблем місцевого розвитку об'єктивно лягає на органи місцевої влади та створені нею структури. Представники ОМС можуть впливати на місцевий розвиток за допомогою як стратегій, які вони розробляють і

втілюють у життя, так і окремих програм і стимулів на підтримку соціально-економічного розвитку громад, підприємців чи підприємств.

Серед сучасних найкращих практик у діяльності ОМС експерти виділяють методологію форсайту, що базується на поєднанні наукового прогнозування показників розвитку громад та інтересів «влада – бізнес – громада» [1; 8; 10]. Методичний інструментарій форсайту включає різноманіття методів і прийомів вироблення пер-

Рис. 4. Класифікація факторів, що впливають на створення унікального фіскального простору територіальної громади

Джерело: авторська розробка.

спектив аналізу для досягнення результатів. Своєю чергою, методи, що об'єднують різні функції форсайту, згруповані в чотири групи та являють собою «кристал методів форсайту»: узгодження поглядів і забезпечення співпраці стейкхолдерів; аналіз поточної ситуації; прогнозування тенденцій; креатив вироблення нових ідей щодо майбутнього громади.

Ті громади, які навіть в умовах воєнного стану зможуть використати креативні інструменти місцевого розвитку (створення інноваційних підприємств, розвиток сучасного бізнесу, формування високої доданої вартості, випуск продукції та послуг переважно експортного спрямування, модернізація соціальної інфраструктури, підвищення податкоспроможності громади, співпраця між муніципалітетами, розвиток цифрових технологій та соціальних мереж) сформулюють фундамент для власного унікального ФП.

Оцінка фінансової спроможності ТГ (останніми роками експерти з публічних фінансів публікують свої матеріали на порталі «Децентралізація») [1], особливо за період повномасштабних воєнних

дій в Україні, свідчить, що наявний інструментарій фіскальної політики не забезпечує можливостей зростання ФП ТГ у середньостроковій перспективі. Саме негативний вплив війни на розвиток ФП ТГ унаслідок розбомблених і релокованих підприємств, внутрішнє переміщення осіб зменшують обсяг надходжень МБ. Тому МБ як офіційний документ фінансових потреб ОМС у забезпеченні соціально-економічного розвитку ТГ обумовлює реальні можливості та ризики ФП.

Особливо негативний вплив мають такі громади, на територіях яких відбуваються бойові дії, та громади, що перебувають у тимчасовій окупації (рис. 5).

ВИСНОВКИ

Сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні характеризується надзвичайною роллю ОМС у відновленні економічного та соціального розвитку громад. Одним із вирішальних завдань відтворення економіки ТГ в умовах воєнного стану є ефективне планування та використання власного фіскального простору. Базовим елементом

- Недостатня наявність кваліфікованих кадрах у фінансових органах, особливо в ТГ, де спостерігаються значні міграційні процеси, що відбуваються внаслідок тимчасової окупації та/або бойових дій. Також на кадровий потенціал ОМС впливає значна звантаженість наявних працівників та постійні зміни законодавства
- Існує проблема відсутності статистичних даних щодо фактичної чисельності населення в ТГ, пов'язана з активними міграційними процесами. Це стосується як обліку постійного населення, так і ВПО. Зазначені показники важливі для об'єктивного розрахунку фінансування місцевих програм, надання адміністративних послуг
- На територіях, що перебували (перебувають) у тимчасовій окупації та/або розташовані в зоні активних бойових дій, значна кількість комунальних закладів сфер освіти, культури, фізичної культури та спорту припинили функціонування, що, переважно, пов'язано з руйнуванням приміщень та/або неможливістю роботи через небезпеку внаслідок бойових дій
- Спостерігається значне зменшення власних доходів бюджетів у 2022 та 2023 рр. порівняно з 2021 р. за результатами виконання бюджетів тимчасово окупованих РФ, деокупованих ТГ і ТГ, що перебувають у зоні активних бойових дій, що пов'язано з припиненням діяльності бюджетних установ, бізнесу
- В окремих ТГ спостерігається збільшення власних доходів. Найпоширенішими причинами цього є надходження ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців, міграція бізнесу з тимчасово окупованих РФ територій і територій активних бойових дій до безпечніших громад, а також отримання гуманітарної допомоги
- Унаслідок змін у законодавстві, що дозволили збільшення й особливий порядок використання коштів резервного фонду, ТГ збільшили обсяг резервного фонду на 100%. Кошти були спрямовані на такі напрями: громадський порядок, безпека та судова влада; охорона здоров'я та соціальний захист і соціальне забезпечення; житлово-комунальне господарство та загальнодержавні функції

Рис. 5. Вплив воєнних дій на сучасний стан фіскального простору в територіальній громаді

Джерело: систематизовано за [1; 6; 7].

функціонування ФП ТГ є фіскальне середовище, що сформоване внаслідок взаємодії економічних, правових, фінансових, соціальних та інших факторів місцевого розвитку. Для зміцнення ФП ОМС доречно використовувати сучасні інструменти комунікаційних стратегій з жителями ТГ, суб'єктами господарювання, інституціями публічного сектора економіки, інвесторами. При цьому комунікація повинна базуватися на вивченні громадської думки, моніторингу настроїв жителів громади, сприянні реальному, а не директивному громадському контролю у фінансуванні соціально-економічних програм, а отже, на подальшому впровадженню сучасних підходів до планування та реалізації фіскального простору територіальної громади. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Казюк Я., Венцель В. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад: підсумки 2023 року. *Децентралізація*. 02.04.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/17881>
2. Квасній О. Р. Теоретичні основи визначення фіскального простору територіальних громад в умовах децентралізації. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-11-34-40>
3. Криган Ю. М. Сутність та архітектоніка фіскального простору держави. *Modern Economics*. 2020. № 23. С. 74–79. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-12)

4. Кузькін Є. Ю. Формування фіскального простору місцевого самоврядування в умовах децентралізації державних фінансів. *Проблеми економіки*. 2018. № 2. С. 328–324. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2_0-pages-328_334.pdf
5. Левківський І. Б. Методи бюджетного планування місцевих фінансів. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 197–201.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-37>
6. Луніна І. О., Білоусова О. С., Фролова Н. Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та повоєнний періоди. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 20–27.
DOI: [10.32702/2306-6806.2022.4.20](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.4.20)
7. Пилипів В., Венцель В., Венцель Н. Фіскальний простір подолання наслідків надзвичайних ситуацій у територіальних громадах. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 40. No. 5. P. 356–364.
DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v5i40.245162>
8. Практичний посібник «Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. Консолідований підхід». *Децентралізація*. 2019. URL: <https://decentralization.ua/news/12519>
9. Пшик Б. І. Роль фіскального простору у забезпеченні інклюзивного розвитку регіону: теоретичний аспект дослідження. *Ефективна економіка*. 2020. № 5.
DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.12](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.12)
10. Розроблення комунікаційної стратегії для органів місцевого самоврядування. Практичний посібник. 2024. URL: <http://surl.li/lbkrar>
11. Рябушка Л. Б. Нові виміри застосування ПЦМ-бюджетування в Україні. *Пріоритети розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів* : монографія / за заг. ред. Л. Л. Гриценко. Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 103–135. URL: <http://surl.li/vfonku>
12. Сидорович О. Ю. Інститути оподаткування: детермінанти функціонування в фіскальному просторі : дис. .... д-ра екон. наук : 08.00.08. Тернопіль, 2017. 592 с.
13. Kose M. A., Ohnsorge F., Sugawara N. Fiscal Space: Concept, Measurement, and Policy Implications. *Research and Policy Briefs*. 2018. No. 19. World Bank Group. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/771101542638116256/pdf/Fiscal-Space-Concept-Measurement-and-Policy-Implications.pdf>
14. Heller P. S. Back to Basics Fiscal Space: What It Is and How to Get It. *Finance & Development*. 2005. Vol. 42. No. 2. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2005/06/basics.htm>
- no. 2 (2005). <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2005/06/basics.htm>
- Kaziuk, Ya., and Ventsel, V. "Otsinka finansovoi spro-mozhnosti terytorialnykh hromad: pidsumky 2023 roku" [Assessment of the Financial Capacity of Terri-torial Communities: Results of 2023]. *Detsentrali-zatsiia*. April 02, 2024. <https://decentralization.ua/news/17881>
- Kose, M. A., Ohnsorge, F., and Sugawara, N. "Fiscal Space: Concept, Measurement, and Policy Impli-cations". *Research and Policy Briefs*, no. 19 (2018). <https://documents1.worldbank.org/curated/en/771101542638116256/pdf/Fiscal-Space-Concept-Measurement-and-Policy-Implications.pdf>
- Kryhan, Yu. M. "Sutnist ta arkhitektonika fiskalnoho pro-storu derzhavy" [The Essence and Architectonics of the Fiscal Space of the State]. *Modern Economics*, no. 23 (2020): 74-79.
DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-12)
- Kuzkin, Ye. Yu. "Formuvannia fiskalnoho prostoru mist-sevoho samovriaduvannia v umovakh detsentrali-zatsiia derzhavnykh finansiv" [Formation of the Fis-cal Space of Local Self-Government in the Context of Decentralization of Public Finances]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2018): 328-334. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-2_0-pages-328_334.pdf
- Kvasnii, O. R. "Teoretychni osnovy vyznachennia fiskal-noho prostoru terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsiia" [The Theoretical Bases for Deter-mining the Fiscal Space of Territorial Communities in a Decentralized Environment]. *Biznes Inform*, no. 11 (2019): 34-40.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-11-34-40>
- Levkivskyy, I. B. "Metody biudzhethnoho planuvannia mistsevykh finansiv" [Budgetary Planning Methods of the Local Finances]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 154 (2020): 197-201.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-37>
- Lunina, I. O., Bilousova, O. S., and Frolova, N. B. "Osobly-vosti formuvannia fiskalnoho prostoru u voiennyi ta postvoiennyi periody" [The Development of Fiscal Space During the War and in the Post-War Period]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4 (2022): 20-27.
DOI: [10.32702/2306-6806.2022.4.20](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.4.20)
- "Praktychnyi posibnyk «Modeliuvannia efektyvnoi fi-nansovoi diialnosti orhaniv mistsevoho samovri-advannia OTH v umovakh detsentralizatsiia. Kon-solidovanyi pidkhid»" [Practical Manual "Modeling of Effective Financial Activity of Local Self-govern-ment Bodies of the OTG in Conditions of Decentral-ization. A Consolidated Approach"]. *Detsentraliza-tsiia*. 2019. <https://decentralization.ua/news/12519>
- Pshyk, B. I. "Rol fiskalnoho prostoru u zabezpechenni inkliuzyvnoho rozvytku rehionu: teoretychnyi aspe-kt doslidzhennia" [The Role of Fiscal Space in Ensuring Inclusive Development of the Region: Theoreti-cal Aspect of Research]. *Efektivna ekonomika*, no. 5 (2020).
DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.12](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.12)

REFERENCES

Heller, P. S. "Back to Basics Fiscal Space: What It Is and How to Get It". *Finance & Development*, vol. 42,

Pylpiv, V., Ventsel, V., and Ventsel, N. "Fiskalniy prostir podolannia naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii u terytorialnykh hromadakh" [Fiscal Space for Overcoming the Consequences of Emergency Situations in Territorial Communities]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 40, no. 5 (2021): 356-364.

DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v5i40.245162>

"Rozroblennia komunikatsiinoi stratehii dlia orhaniv mistsevoho samovriaduvannia. Praktychnyi posibnyk" [Development of a Communication Strategy

for Local Self-government Bodies. Practical Guide]. 2024. <http://surl.li/lbkrar>

Riabushka, L. B. "Novi vymiry zastosuvannia PTsM-biudzhetuvannia v Ukraini" [New Dimensions of PCM-budgeting Application in Ukraine]. *Priorytety rozvytku finansovoi systemy Ukrainy v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv*. 2021: 103-135. <http://surl.li/vfonku>

Sydorovych, O. Yu. "Instytuty opodatkovannia: determinanty funktsionuvannia v fiskalnomu prostori" [Taxation Institutions: Determinants of Functioning in the Fiscal Space]: *dys. ... d-ra ekon. nauk* : 08.00.08, 2017.

УДК 338.262

JEL: Z10; Z18

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-229-237>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

©2024 ТИМОШЕНКО О. В., КОЦЮБІВСЬКА К. І.

УДК 338.262

JEL: Z10; Z18

Тимошенко О. В., Коцюбівська К. І. Актуальні питання розвитку та фінансування соціокультурної сфери в Україні

У статті досліджуються актуальні питання розвитку соціокультурної сфери в Україні в умовах воєнного стану. У ці складні часи соціокультурна сфера стала не лише засобом самовираження, а й потужною зброєю в боротьбі за незалежність, збереження єдності та міжнародну підтримку. Авторами розроблено матрицю SWOT-аналізу потенціалу повоєнного розвитку соціокультурної сфери в Україні. SWOT-аналіз і стратегічні рекомендації дають уявлення про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на ці інститути, окреслюють ефективні стратегії підвищення конкурентоспроможності. Авторами на основі статистичних даних доведено, що фінансування соціокультурної сфери в Україні здійснюється переважно за рахунок бюджетних асигнувань, і, незважаючи на збільшення асигнувань в абсолютному вимірі на розвиток цієї сфери, частка такого фінансування у структурі ВВП залишається доволі низькою та не відповідає європейським стандартам. Це має своє об'єктивне підґрунтя з урахуванням випереджального зростання витрат на фінансування обороноздатності та міцності країни. Автори наголошують на важливості залучення альтернативних джерел фінансування (меценатство, державно-приватне партнерство, кошти міжнародних інституцій), які суттєво впливають на можливість реалізації ключових напрямків розвитку цієї сфери. Фінансове забезпечення соціокультурної сфери в умовах воєнного стану повинно мати певні особливі підходи, адже ця сфера відіграє ключову роль у підтримці національної стійкості, психологічної витривалості, патріотичного виховання, єдності та збереженні культурних цінностей. Наголошено, що культурні та соціальні інституції можуть стати атрактором економічного зростання в повоєнному відновленні країни та допоможуть перевести нашу країну зі статусу найперспективніших у статус провідних економік світу.

Ключові слова: соціокультурна сфера, умови невизначеності, обмеженість фінансування, грантова підтримка, сталий розвиток.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 16.

Тимошенко Олена Володимирівна – доктор економічних наук, професор, засновниця освітньої платформи «4People» (Київ, Україна)

E-mail: etymoshenko@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3820-1492>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/O-2875-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57148598500>

Коцюбівська Катерина Іванівна – кандидат технічних наук, доцент, співробітниця проектного офісу при Міністерстві соціальної політики України (вул. Еспланадна, 8/10, Київ, 01601, Україна)

E-mail: Kateryna@knukim.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3987-9871>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57821336500>

UDC 338.262

JEL: Z10; Z18

Tymoshenko O. V., Kotsiubivska K. I. The Topical Issues of Development and Financing of the Sociocultural Sphere in Ukraine

The article examines topical issues of the development of the sociocultural sphere in Ukraine under martial law. In these difficult times, the sociocultural sphere has become not only a means of self-expression, but also a powerful weapon in the struggle for independence, preservation of unity and international support. The authors have developed a matrix of SWOT analysis of the potential for post-war development of the sociocultural sphere in Ukraine. SWOT analysis and strategic recommendations provide insight into the internal and external factors affecting these institutions, outline effective strategies for increasing com-